

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/203597,Irena-Siwinska-Maly-kodeks-karny.html>
27.02.2026, 03:06

Irena Siwińska: Mały kodeks karny

12 lipca 1946 r. wszedł w życie tzw. mały kodeks karny, czyli Dekret z 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa. Był to kluczowy dokument stanowiący podstawę prawną walki z przeciwnikami ustroju komunistycznego instalowanego w powojennej Polsce.

[Aparat bezpieczeństwa](#) [Komunizm](#) [Represje](#)

12.07.2026

Mały kodeks karny wprowadzał przepisy niezwykle restrykcyjne. Aż w dwunastu przypadkach przewidywał karę śmierci, w tym m.in. za akty sabotażu czy fałszowanie pieniędzy. Wiele artykułów omawianego kodeksu w oczywisty sposób odnosiło się do działalności przeciwstawiającej się nowym rządóm – zarówno do udziału w podziemiu zbrojnym, jak i opozycyjnych ugrupowaniach politycznych.

Dobrze to obrazuje okólnik Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego o stosowaniu przepisów tzw. małego kodeksu karnego i dekretów o postępowaniu doraźnym w sądach powszechnych i wojskowych z 31 lipca 1946 r. Już na samym początku dokumentu znajduje się wyraźne odniesienie do walki z przeciwnikami nowego ustroju:

„Wspomniane dekrety są instrumentem zezwalającym na szybkie i ostre ściganie wszelkiego rodzaju band, ich pomocników i popleczników oraz przestępstw wymierzonych [...] przeciwko demokratycznemu ustrojowi Państwa Polskiego”.

Sankcje groziły jednak również za czynności niezwiązane bezpośrednio z walką o władzę: np. kara więzienia przewidywana była za posiadanie bez zezwolenia radiowego odbiornika nadawczego, utrudnianie wprowadzania reformy rolnej czy uchylanie się od obowiązku świadczenia rzeczowego, czytaj: za obronę własnego mienia w warunkach bandyckiej nacjonalizacji.

Kto nie z nami, ten przeciwko nam

Do przepisów małego kodeksu karnego dobrze oddających specyfikę okresu, w jakim powstawał i obowiązywał, można również zaliczyć artykuł 11:

„Kto publicznie nawołuje do czynów skierowanych przeciwko jedności sojuszniczej Państwa Polskiego z państwem sprzymierzonym [tzn. ZSRS], podlega karze więzienia na okres nie krótszy od lat 3”.

Ośławiony artykuł 22 małego kodeksu karnego, odnoszący się do „propagandy szeptanej”, tzw. szeptanki, brzmiał następująco:

„Kto rozpowszechnia fałszywe wiadomości mogące wyrządzić istotną szkodę interesom Państwa Polskiego bądź obniżyć powagę jego naczelnych organów, podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu”.

Ponieważ powyższy zapis nie zawierał zastrzeżenia, że chodzi o słowa wypowiediane publicznie, do odpowiedzialności można było zostać pociągniętym również za wyrażanie „antypaństwowych” poglądów czy opowiadanie dowcipów o takiej tematyce nawet w prywatnej rozmowie.

Kodeks wprowadzający drakońskie kary za jakikolwiek przejaw sprzeciwu wobec panującej władzy oraz godzący w tak fundamentalny sposób w prawo do swobody wypowiedzi nie przestał obowiązywać po śmierci Stalina czy w okresie odwilży. Pozostawał w mocy aż do 1 stycznia 1970 r., kiedy to wszedł w życie Kodeks karny uchwalony 19 kwietnia 1969 r.

► [Czytaj więcej na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Aparat bezpieczeństwa, komunizm, Represje

Artykuł

Marian Ostrowski – zdjęcie z akt paszportowych, ok. 1984 r. (fot. zasobu AIPN)